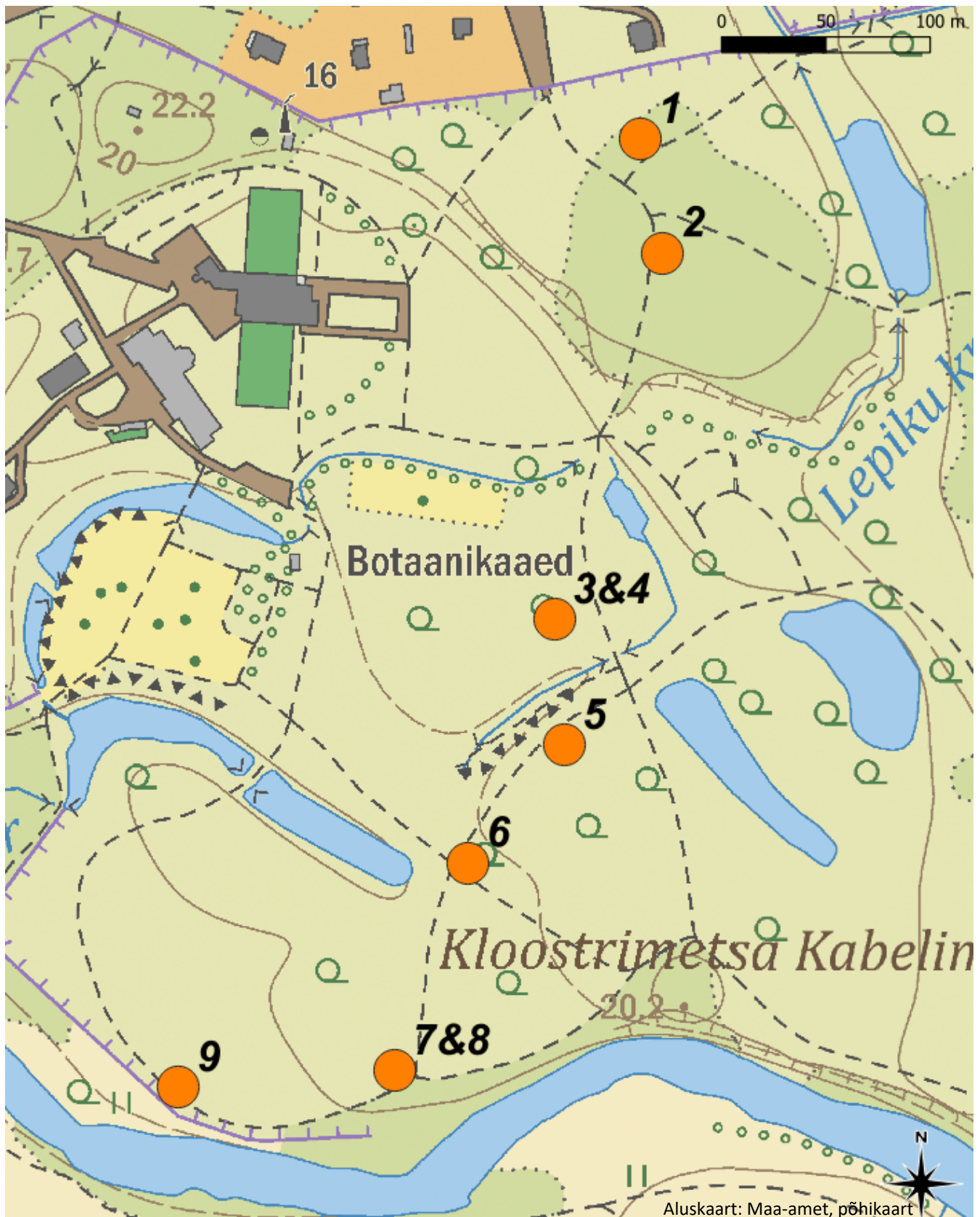

SAMBLIKUSAFARI

SAMBLIKE OTSIMISE RETK BOTAANIKAAIA PUUDEL

Samblikusafari retke käigus on võimalus teha tutvust 10 samblikuliigiga. Järgi juuresolevat kaarti ja vaata, kas leiad nad botaanikaaia puudelt kasvamas. Kaardi järgi leiad samblikusafari kollaste numbrisiltidega tähistatud puud. Juhendis on iga puu juurde kirjutatud, millist samblikku tähistatud puult otsida. Retk algab samlike, sammalde ja puuseente püsinäituse juures, kus asub puu nr 1.

Puu nr.

Samblik, keda sellelt puult otsida

1 Harilik hallsamblik, *Hypogymnia physodes*

Tallus (nii nimetatakse samblike keha) on lehtjas, ülakülg halli värvi ja alakülg must, servaosas pruun. Hõlmad (need on lehtja talluse servmised osad) on puhetunud; hõlmatippude üles-käändunud serva alaküljel arenevad pisikesed jahujad terakesed soreedid (levimise vahendid, mis sisaldava nii seene- kui vetikarakke). Alaküljel ei ole väljakasveid (ritsiine).

Harilik hallsamblik kasvab kõige sagedamini okaspuudel ja kasel, aga ka teistel puuliikidel.

2 Löövesamblik, *Lepraria* sp.

Tallus koosneb üleni soreedide (väga peenikeste jahujate terakeste) kihist, hallika kuni rohekassinaka värvusega. Eestis on teada 14 liiki löövesamblikke, kelle eristamiseks analüüsitakse erinevate samblikuainete sisaldust neis. Välimuse põhjal on liike väga keeruline eristada.

Löövesamblikud kasvavad nii puudel kui kivil, mõnikord ka maapinnal. Enamik liike eelistab varjulisemat kasvukohta.

3 Vagu-lapiksamblik, *Parmelia sulcata*

Tallus on lehtja kujuga, st lapik (eristatavad on alumine ning ülemine pool), ning liibub alumise küljega kasvupinnale. Võib kasvada üsna suureks, kuni u 15 cm. Ülakülg on halli värvi, õrnade valgete kriipsukestega, mis on nähtavad eriti talluse servaosas. Lisaks arenevad tallusel kriipsukujulised soraalid (jahujate soreedide kogumid). Alakülg on musta värvi, väikeste mustade väljakasvudega (neid nimetatakse ritsiinideks ning nende abil kinnituvad paljud samblikuliigid kasvupinnale).

Vagu-lapiksamblik kasvab nii leht- kui okaspuudel, puidul ning harvem kivil.

4 Harilik korpssamblik, *Xanthoria parietina*

Vihje: vaata ka okstele.

Tallus on kollast värvi ja kergesti märgatav, lehtjas, kuni u 10 cm läbimõõdus, liibub kasvupinnale. Talluse pinnal, eelkõige keskosas, on ümmargused viljakehad.

Kasvab nii puudel (näiteks saarel, pärnal, vahtral) kui ka kivil.

5 Liud-pargisamblik, *Pleurosticta acetabulum*

Vihje: tüve tagumisel küljel u 1.7 m kõrgusel.

Tallus on lehtjas, läbimõõduga kuni u 20 cm, oliivpruunika värvusega, sageli hallika kirmega. Hõlmad on tõusvate servadega (servad ei ole liibuvad). Sageli esinevad viljakehad, mis on ümara kujuga (meenutades pisikest liuda või taldrikut).

Kasvab peamiselt parkides ja alleedel laialehistel puudel (näiteks pärn, saar, vaher). Seda liiki leiab võrreldes teiste siinses nimekirjas olevate samblikega Eestis suhteliselt harvem.

6 Saare-rihmsamblik, *Ramalina fraxinea*

Tallus pöösasjas, rippuv, kuni u 30 cm pikk, kollakashalli värvusega. Talluse harud laiad (kohati ebaühtlase laiusega) ja väänduvad, kortsulise pinnaga. Harudel leidub tallusega enam-vähem sama värvi ümmargusi viljakehi (noorematel tallustel viljakehi veel ei ole).

Saare-rihmsamblik kasvab peamiselt laialehistel puuliikidel (sageli saarel) valgusrikkamates kasvukohtades, näiteks parkides ja alleedel.

7 Kollane lõhnasamblik, *Evernia prunastri*

Pöösasjas lapikute harudega tallus. Pealmine külg on rihmsamblikele sarnase värvusega kollakashall (võrreldes näiteks hallsamblikega jätab kollaka mulje), kuid erinevalt rihmsamblikest on harude teine külg heledam, valkjas. Harude servades leidub soraale.

Kasvab sagedamini mitmesuguste lehtpuude tüvel ja okstel, aga ka okaspuudel, näiteks kuuseokstel.

Seda liiki kasutatakse parfümeeria-tööstuses.

Samblikud on erilised organismid, kes koosnevad kahest, harvem enamast koos elavast liigist, kellest üks kuulub seene- ja teine taimeriiki. Seene fotosünteesivaks paariliseks on tavaliselt rohevetikas, osas perekondades tsüanobakter. Kahekesi koos moodustavad nad samblikutalluse ning saavad hakkama ka sellistes oludes, kus üksinda kasvada oleks raske, näiteks liivikutel ja kivirahnudel. Paljudel samblikel on edasi levimiseks tallusel viljakehad, milles arenevad seeneeosed (samblikutalluse moodustamiseks peab seen uues kasvukohas leidma kaaslaseks sobiva vetika või tsüanobakteri). Soreedide ja isiididega levides liiguvad seen ja fotosünteesiv paariline uuele kasvupinnale üheskoos. Samblikke nimetatakse seene liiginime järgi. Kokku on samblikke Eestis teada üle 900 liigi.

8 Hall karesamblik, *Pseudevernia furfuracea*

Põõsasja välimusega tallus, mille harudel on eristatav ülemine ja alumine pool. Ülakülg hall, kohati ohtrate pisikeste isiididega (väljakasvudega, mis sisaldavad sarnaselt soreedidele nii seene- kui vetikarakke ja võivad talluse küljest murdudes edasi levida), mistõttu pind tundub kare. Talluse alakülg on must, serv võib olla valge (noortel tallustel üleni hele).

Kasvab nii okaspuudel kui lehtpuudel, näiteks kasel.

JA Habesamblik, *Usnea* sp.

Habesamblikud on põõsasja tuustaka või rippuva kollakashalli tallusega. Perekonna määramis-tunnuseks on valge peenike niidike (keskjuhe) talluse peaharude keskel. (Et teistel loodusesõpradel jätkuks ka vaatamist, ära palun siin keskjuhtme olemasolu testi, vaid vaata teinekord metsas jalutades leitud habesamblikke. Niiskeid talluseid võiks keskjuhtme nägemiseks ettevaatlikult venitada, kuivadel pealmist koorkihti maha kraapida.) Paljudel habesamblikel leidub tallusel arvukalt pisikesi isiide ja/või suhteliselt pikemaid, mitme millimeetri pikkuseid väljakasveid, fibrille). Eestis on habesamblikke tänapäeval teada 10 liiki. Neist pikk habesamblik võib kasvada kuni u 40 cm pikkuseks. Hiid-habesamblik, mida on kirjanduse põhjal Eestis leitud üle 100 aasta tagasi, võib kasvada mitme meetri pikkuseks. Habesamblikud kasvavad erinevatel puuliikidel. Näiteks võib pikka habesamblikku sagedamini leida metsas kuuseokstel.

9 Harilik härmasamblik, *Physconia distorta*

Tallus lehtjas, kasvupinnale liibuv, rosetja kujuga. Võib kasvada üsna suureks, kuni u 15 cm. Talluse ülakülg on pruunika värvusega, kuid kas üleni või vähemalt servaosas kaetud valkja härmakihiga (selgemini näha luubiga). Talluse keskosas on ümmargused viljakehad, mis on enamasti samuti valge härmakihiga kaetud.

Kasvab erinevat liiki lehtpuude tüvedel, sageli laialehistel puudel, näiteks saarel.

Oledki jõudnud retke lõppu! Selles ei ole midagi iseäralikku, kui Sa päris kõiki otsitavaid liike puudelt ei leidnud või mõnes kahtlesid. Samblike uurimine võibki esialgu tunduda veidike keerukas, kuid loodetavasti see-eest huvitav. Igal juhul oled olnud väga tubli ja loodetavasti võid mõnda liiki, näiteks harilikku korpsamblikku või saare-rihmsamblikku edaspidi puudel märgates tunda äratundmisrõõmu.

Palju rõõmsaid hetki looduse edasisel avastamisel!